

THE 15TH ANNUAL HERZLIYA CONFERENCE

ISRAEL IN A TURBULENT MIDDLE EAST

7-9 JUNE, 2015

מדדי הרצליה 2014 לחוסן לאומי

סיכום ממצאים

פרופ' רפי מלניק

יוני 2015

מדדי הרצליה לחוסן לאומי לשנת 2014 מציגים בלימה מסוימת של המגמות שהתפתחו בשנים האחרונות; עד 2013 ניכר היה שיפור חוסנה הכלכלי של ישראל, תוך סגירת הפער מול מדינות ה-OECD, על רקע משבר כלכלי מתמשך בעולם והאיתנות היחסית של המשק הישראלי. אולם, ב-2014 הביצועים הכלכליים של ישראל לא הספיקו כדי להמשיך את סגירת הפער, זאת על רקע שיפור מסוים בחלק ממדינות ה-OECD. במקביל, ממשיכה התמונה החברתית להיות בעייתית והיא משקפת את העובדה שהשיפור הכלכלי אינו מתורגם מעצמו לשיפור חברתי, שכן הדבר מחייב מדיניות יזומה, קבלת החלטות קשות, תוך שינוי קדימויות לאומיות - שבלעדיהן המשך שיפור החוסן הלאומי אינו מובטח ואף תתכן פגיעה בו.

בהמשך לחידוש שהנהגנו אשתקד, אנו מביאים גם השנה, בנוסף למדד הכלכלי, מדד משולב - כלכלי-חברתי, המשקלל יחד את האינדיקטורים הכלכליים והחברתיים. מטרת השילוב היא התמודדות כמותית עם הדילמה של השנים האחרונות, בהן התמונה המקרו-כלכלית מצביעה על ביצועים טובים, במיוחד בהשוואה למדינות המערב, ואילו התמונה החברתית מצביעה, במקרה הטוב, על קיפאון. המדד המשולב כלכלי-חברתי מאפשר לנו להשוות את ישראל על פני זמן ואל מול מדינות ה-OECD.

מדד הרצליה לשנת 2014 מצביע על שחוסנה הכלכלי של ישראל ממשיך להשתפר¹, אולם שיפור זה לא הספיק כדי להמשיך ולצמצם את הפער בינה לבין המדינות ה-OECD. חוסנו הכלכלי של המשק בא לידי ביטוי בהמשך התמודדותה של ישראל במשבר העולמי, זאת למרות שבשנת 2014 ניכרים סימנים של חולשה במשק; המשק הישראלי ממשיך לצמוח, אם כי צמיחת התוצר לנפש נמוכה מחציון הצמיחה לנפש של מדינות ה-OECD והיא מתחת לפוטנציאל כלכלת ישראל; האינפלציה אפסית, מתחת ליעד האינפלציה התחתון של הממשלה והיא מבטאת את חולשת הביקושים ואת פער התוצר במשק; בהמשך המגמות החיוביות, ניכרים

¹ גם השנה אין באפשרותנו להתייחס להתפתחות במדינות האזור, על פי המסורת של מדדי הרצליה, בשל חוסר מהימנות של נתוני מדינות האזור מאז פריצת ה"אביב הערבי" באזור.

המשך עלייה בשיעור ההשתתפות וירידת שיעור האבטלה; ולבסוף - עודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים. התוצר צמח בשיעור של 2.4 אחוזים בלבד, המבטא שיעור צמיחה של 0.8 אחוזים לנפש. שיעור הבלתי מועסקים ירד ל-6.0 אחוזים. החשבון השוטף של מאזן התשלומים נסגר בעודף של 3.0 אחוזי תוצר, ושיעור האינפלציה הסתכם ב-0.2 אחוזים, כאמור, מתחת ליעד הממשלה. במהלך המשבר הכלכלי-עולמי הצליחה ישראל לצמצם את הפער הכלכלי אל מול המדינות המתקדמות; השנה נבלם השיפור, שכן שיעור הצמיחה של המשק ירד ובחלק ממדינות ה-OECD נרשם שיפור. מדד החוסן הכלכלי מצביע על שלא חל שינוי במצבה הכלכלי של ישראל, שנותרה במקום ה-18 במיקומה היחסי במסדר המדינות בשנת 2014. תמצית המדד מוצג בלוח 1 להלן; המדד בכללותו מאפשר השוואה כמותית שנתית בין ישראל ומדינות ה-OECD והשוואה המתייחסת לכל מדינה על פני זמן.

כאמור, המדד המשולב - כלכלי-חברתי, המובא כאן בפעם השנייה, מנסה לבטא כמותית את שילוב ההתפתחויות הכלכליות וההתפתחויות החברתיות. האינדיקטורים החברתיים שנוספו לאינדיקטורים הכלכליים הם: תחולת העוני, אי-השוויון, שיעור האבטלה הכרוני (שיעור המובטלים מעל שנה) ושיעור התעסוקה. השוואת המדד המשולב - כלכלי-חברתי של ישראל, לזה של המדינות המפותחות, אכן מצביע על שיפור מסוים בישראל ועל סגירה מסוימת של הפער, אולם תהליך זה איטי מאוד משום שלמרות הביצועים המקרו-כלכלי הטובים יחסית, האסטרטגיה בתחום החברתי נשענה על כוחות השוק בלבד, ולמרות שאלה פעלו בכיוון הנכון, פעולתם אינה מספקת וישראל עדיין עומדת מול אתגרים רציניים. עיקר הבעיה נמצאת בממדי העוני ואי השוויון בהתחלקות ההכנסות. ישראל ממשיכה בחריגותה מול מדינות ה-OECD ומכאן שההצלחה המקרו-כלכלית צריכה להיות מלווה בהתוויית תכניות ממשלתיות מיוחדות לטיפולן.

הפערים בינינו ובין מדינות ה-OECD משמעותיים בעיקר בשל שיעורי העוני ואי השוויון, זאת למרות שבשנים האחרונות נוצרה בהם מגמה קלה של שיפור. בשני האינדיקטורים החברתיים האחרים, שיעור האבטלה הכרוני ושיעור התעסוקה, מצבנו טוב יחסית. נראה שהעלייה בשיעור התעסוקה, שהשתפר בשנים האחרונות, ושיעור האבטלה הכרוני הנמוך יחסית בישראל, מהווים פתרון יסודי של הבעיות החברתיות בטווח הארוך, משפיעים באיטיות על העוני ועל אי השוויון, אך לשיפור יסודי יותר נדרשת התערבות ישירה ומיוחדת. במדד המשולב כלכלי-חברתי נמצאת ישראל רק במקום ה-20, מעל מדינות הנמצאות במשבר קשה (כגון ספרד, פורטוגל, יוון, הונגריה וטורקיה), ובפער משמעותי מהמדינות האחרות במדגם שמעליה (לוח 2 להלן).

על מנת לשמור על החוסן הלאומי בשנת 2015 ובעתיד, מחויבת הממשלה להמשיך לשמור על גירעון פיסקאלי נמוך, תוך המשך מגמת הירידה בחוב הלאומי ביחס לתוצר המשק, ולאסטרטגיה כלכלית מאוזנת, תוך שיפור ביצועי המגזר הציבורי. עלינו לשמור על היציבות הפיננסית, תוך עמידה ביעדי האינפלציה באופן של שנה-שנתיים. בנוסף, יש להציב מדיניות כלכלית-חברתית ארוכת טווח, המבוססת על יעדים חברתיים קונקרטיים, שיש להתמיד בנחישות להשיגם, ולשלב צעדים מעשיים גם בטווח הקצר, על מנת לצמצם את ממדי העוני ואי השוויון. קיים חשש שהמדיניות החברתית שהונהגה בשנת 2003, בעיקר בתחום הקצבאות, אשר הניבה תוצאות טובות בתחום שיעור ההשתתפות בשוק העבודה, שכאמור היא הפתרון היסודי, ארוך הטווח, לבעיות החברתיות, תשונה על ידי הממשלה החדשה ותביא לנסיגה בהישגים. יש חשש שמהלך זה יקרין שלילית גם על העוני ועל אי השוויון.

Table 1. THE HERZLIYA ECONOMIC INDEX 2014

Rank	Country	Economic Index
1	USA	103.59
2	Japan	74.06
3	Germany	74.01
4	Norway	73.72
5	Switzerland	73.36
6	Netherlands	70.56
7	UK	70.41
8	Canada	69.80
9	Australia	68.98
10	Denmark	68.40
11	Sweden	68.37
12	France	67.17
13	Korea, Rep	66.45
14	Austria	66.33
15	Belgium	64.83
16	Ireland	64.79
17	New Zealand	63.66
18	Israel	62.86
19	Italy	62.57
20	Finland	62.49
21	Czech Rep	58.96
22	Spain	57.98
23	Portugal	56.58
24	Poland	53.70
25	Hungary	51.54
26	Greece	50.40
27	Turkey	46.89

SOCIAL INDEX 2014-. THE HERZLIYA ECONOMIC2Table

Rank	Country	Economic Index
1	USA	101.83
2	Japan	74.91
3	Germany	73.14
4	Switzerland	72.75
5	Norway	72.12
6	UK	70.12
7	Netherlands	69.30
8	Canada	68.52
9	Australia	67.02
10	Denmark	66.77
11	France	66.71
12	Austria	65.96
13	Sweden	65.87
14	Belgium	64.84
15	Korea, Rep	64.11
16	Ireland	63.98
17	Italy	62.65
18	New Zealand	62.15
19	Finland	61.39
20	Israel	60.15
21	Spain	58.16
22	Czech Rep	57.93
23	Portugal	56.95
24	Poland	52.28
25	Greece	50.76
26	Hungary	50.24
27	Turkey	45.56
